

9. Fary`na S. Yevropejs`ky`j gumanisty`chny`j ideal ta jogo vply`v na rozvy`tok pedagogichnoyi dumky` v Ukraini u XVII st. / S. Fary`na // Vy`shha shkola. – 2007. – # 5. – S. 64–74.
10. Shtajner. – М.: Y`zdatel`sky`j Dom Shalвы Amonashvy`ly`, 2007. – 224 s. (Antology`ya gumannoj pedagogy`ky`).

Анна Лякишева, Ангелина Баховская. ГУМАНИЗАЦИЯ УЧЕБНО-ВОСПИТАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ. В статье отражаются вопросы гуманизации учебно-воспитательного процесса в начальной школе. Акцентировано внимание на основных современных концепциях гуманного воспитания подрастающего поколения. Раскрыты приемы для работы с детьми с позиции выстраивания гуманного подхода к организации учебно-воспитательного процесса в начальной школе.

Ключевые слова: гуманизм, гуманность, гуманизация, гуманизация образования, «гуманная педагогика», общение.

Anna Liakisheva, Anhelina Bakhovska. HUMANIZING OF EDUCATIONAL-EDUCATOR PROCESS IN INITIAL CLASSES. In the article questions are illuminated in relation to humanizing of educational-educator process at initial school. Attention is accented on basic modern conceptions of humane education of rising generation. Receptions are exposed for work with children from position of lining up the humane going near organization of educational-educator process at initial school.

Keywords: humanism, humanity, humanizing, humanizing of education, "humane pedagogics", communication.

Стаття надійшла до редколегії 10.06.2017 р.

УДК 378.011.31:17.023.36

Анастасія Ольхова

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки (Луцьк)

ВИМІРИ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

У статті розглядаються аспекти професійної культури майбутнього педагога. Зроблено акцент на багатоаспектності означеного феномена. Детально розглянуто суть морально-правової культури як невід'ємної складової професіоналізму вчителя. Зокрема, виділено структурні компоненти, подано їх детальну характеристику. Автором підкреслюється, що процес формування морально-правової культури вчителя є важливим у цілісній системі підготовки вчителя, з конкретними етапами та специфікою. Зроблено узагальнення, що ефективність формування досліджуваної якості майбутнього педагога залежить від взаємодії чинників та механізмів впливу на означений процес.

Ключові слова: професіоналізм педагога, морально-правова культура, професійна культура, професійна підготовка, моральні цінності.

Постановка проблеми у загальному вигляді та зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Демократизація державної діяльності та суспільного життя України потребує переорієнтації підготовки освітніх кадрів згідно з сучасними тенденціями розвитку країни. Визріла потреба суспільства у педагогові нового типу, з високим рівнем професіоналізму, компетентного, з гуманістичною спрямованістю, здатного забезпечити суб'єкт-суб'єктну взаємодію на паритетних морально-правових засадах. Система вищої освіти має підготувати випускника, адаптованого до складних та мінливих умов життя, сформувати ціннісні орієнтири та практичні вміння, які дозволяють йому реалізувати поліфункціональну діяльність.

Складні й суперечливі умови соціально-економічного характеру актуалізують обраний аспект дослідження. Учитель, перш ніж навчити учнів, безумовно повинен бути морально витриманим, стійким, компетентним у правових питаннях, тобто володіти морально-правовою культурою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні наукові напрацювання, присвячені проблемам аксіологічного, акмеологічного, компетентнісного підходу до підготовки вчителя торкається проблеми етичної компетентності, правової підготовки майбутнього вчителя.

У цьому аспекті цікавими є роботи Р. Арцишевського, Н. Бібік, О. Бондаревської, С. Вітвицької, О. Дубасенюк, М. Євтуха, В. Крижка, С. Пальчевського, Р. Пріми, Л. Хоружної. Однак зазначимо, що названі автори лише дотично торкаються питання морально-правової

культури, розглядаючи її в контексті різних компетентностей чи якостей вчителя, більше акцентуючи увагу на професійній культурі, правосвідомості, етичній культурі. Однак автори доходять висновку, що морально-правову культуру варто розглядати у зв'язку з професіоналізмом вчителя, його педагогічною культурою.

У нашому контексті особливо цінним є дослідження О. Бондаревської, В. Крижка, Я. Кічука, І. Пальшкової.

У педагогічній практиці зберігається тенденція відчуження від цінностей морально-правової культури, що проявляється, передусім, в широкому поширенні авторитарності, інструментально-нормативної рецептурності та усталених стереотипів мислення. Невисокий рівень правової грамотності педагогів, що знижує ефективність морально-правової освіти учнів, зумовлює доцільність глибшого вивчення поставленої проблеми.

Метою нашої статті є аналіз сутності поняття, морально-правова культура, її структурних компонентів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зміцнення морально-правових позицій громадського виховання, формування професійного зрілого педагога реалізується, якщо він зростає і розвивається в середовищі морально-правової культури як важливого складника національної культури.

Таким середовищем у ВНЗ є освітній процес з його змістовим та процесуальним забезпеченням.

Усталена система професійної підготовки педагога неадекватна критеріями і потребам сучасної практики і потребує перетворення вищої школи в інститут відтворення та розвитку морально-правової культури як необхідної умови для забезпечення не тільки соціально-правових перетворень, а й для реалізації аксіологічних ідей гуманістичної педагогіки.

Аналіз теорії й практики діяльності сучасних ВНЗ засвідчує, що значну частину випускників характеризує нестійка професійна позиція і спрямованість, недостатній рівень загальнопедагогічних знань і умінь. Потребує підвищення рівня їх морально-правова підготовка.

На основі аналізу й узагальнення наукових джерел ми розглядаємо формування морально-правої культури майбутнього педагога як спеціально організований процес з конкретними етапами, оснований на взаємодії та інтеграції ціннісно-правового, психолого-педагогічного компонентів, де останній розуміється як системоутворюючий.

Процес формування морально-правової культури як складника педагогічної культури є невід'ємним у цілісній системі професійної підготовки педагога, що передбачає комплекс взаємостосунків у підсистемах: «адміністрація-викладач», «викладач-студент», «студент-студент».

Процес та умови формування взаємостосунків, так чи інакше впливають на рівень морально-правової культури.

Ми підтримуємо позицію науковців Бондаревської Е. В., Дубасенюк О. А., Крижко В. В., Пальшкової І. О., Сухомлинського В. О. щодо розуміння сформованості морально-правової культури як важливої складової професіограми майбутнього педагога, значущої умови його професійного становлення.

Теоретико-методологічні засади досліджуваної проблеми дозволяють виділити культурологічний підхід, оскільки культура – це основа нашого буття, це духовні надбання народу. Відтак морально-правова культура може виступати в особистісному аспекті і проектуватися у професійну діяльність педагога. Водночас вона є і суспільним атрибутом правової держави. Сказане дозволяє узагальнити, що морально-правову культуру варто розуміти як сукупність особистісних і професійних якостей, що характеризують готовність педагога до ефективного вирішення морально-правових завдань в суспільному педагогічному процесі.

Морально-правова культура вчителя виражається в досягнутому рівні правового мислення (правосвідомості) і правової грамотності, що забезпечують гуманістичну спрямованість на законодавчу педагогічну діяльність.

Змістова характеристика означеного поняття буде більш виразною при визначенні його структурних компонентів, а саме: психолого-педагогічний, ціннісно-правовий, пізнавально-правовий, діяльнісно-правовий. Конкретизуємо суть кожного компоненту.

Психолого-педагогічний передбачає розвиток особистісно-професійних якостей майбутнього педагога і психологічну готовність до оволодіння морально-правовою культурою. Це передусім: знання психолого-педагогічної теорії, комунікативні уміння, стійкі професійно-значущі особливості сприймання, пам'яті, мислення, уваги; емоційно-вольові якості. У цьому контексті цікавими є думки В.О. Сухомлинського щодо уміння вчителя глибоко вивчати особистість школярів. Одним із складників педагогічної культури педагога учений називав «наукове дослідження особистості». На його думку, робота «над педагогічною характеристикою дитини – це ази педагогічної культури» [5, с. 439]

Названі якості, розвиваючись в аксіологічному, особистісно-творчому і діяльнісному аспектах формування морально-правової культури майбутнього педагога, стимулюють активізації морально-правової спрямованості особистості.

Ціннісно-правовий компонент реалізується на ціннісно-мотиваційному етапі і забезпечує формування позитивного ставлення майбутніх педагогів до морально-правової культури та процесу її формування сучасного рівня морально-правового мислення (правосвідомості), що характеризується адекватним сприйманням і оцінкою морально-правових явищ.

Пізнавально-правовий компонент передбачає розвиток пізнавально-правової активності майбутніх фахівців, опанування морально-правовими знаннями. Інтегративними ознаками цього компоненту є здатність і прагнення до пізнання, самоосвіти, опанування системи теоретичних уявлень, набуття нової інформації.

Діяльнісно-правовий компонент пов'язаний із практичною активністю майбутнього педагога в оволодінні і вдосконаленні морально-правових умінь та навичок. Названий компонент включає і формування правової грамотності й здатності транслювати і морально-правові знання та досвід, здійснення діагностики й прогнозування морально-правових знань у конкретних ситуаціях, уміння на певному професійному рівні оперувати правовою термінологією, тлумачити законодавчі акти, складати службово-ділову документацію, організувати морально-правову освіту учнів, організувати педагогічну взаємодію на паритетних морально-правових засадах. Виокремлення якісних характеристик вищеназаних компонентів, їх деталізація уможливує визначити досліджуваний феномен як складне утворення їх взаємозв'язку.

Практика переконує, що наявність ціннісно-мотиваційної установки майбутнього педагога на значущість морально-правової культури і необхідність її формування як складової педагогічної культури активізує пізнавально-правову діяльність майбутніх педагогів та сприяє підвищенню рівня їх професійної культури.

Тому закономірним у динаміці формування морально-правової культури майбутнього педагога є реалізація спеціально-організованого дидактичного процесу з дотриманням трьох концептів аксіологічного (ціннісно-мотиваційного), особистісно-творчого і діяльнісного.

Зазначимо, що цілісний процес формування морально-правової культури відбувається якісно і ефективно за умови усіх вищеназаних компонентів, при опори на такі принципи: цілеспрямованого гуманістичного підходу до організації процесу формування морально-правової культури; свідомості; міцності знань та можливості їх використання в практиці морально-правових стосунків систематичного, послідовного і проблемно-пошукового змісту діяльності; культурологічного й антропологічного підходів до її реалізації.

Вважаємо, що морально-правова культура віддзеркалює інтелект професійного вчителя, вимагає інтегрованого, міждисциплінарного вивчення.

Висновок з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, ми розглянули суть поняття «морально-правова культура» майбутнього педагога і складові компоненти. Узагальнимо, що морально-правова культура є невід'ємною складовою професійно-педагогічної культури в цілому; професіоналізму майбутнього працівника освітньої сфери.

Ефективність формування морально-професійної культури майбутнього педагога залежить від дотримання певних педагогічних умов організації педагогічного процесу у

ВНЗ, взаємодії чинників та механізмів впливу на означений процес, що і буде перспективою наших подальших наукових пошуків.

Джерела та література

1. Бондаревська Е. В. Гуманистическая парадигма личностно ориентированного образования / Е.В. Бондаревская // Педагогика. – 1997. – № 4. – С. 11-17.
2. Дубасенюк О. А. Факторні моделі продуктивної професійної виховної діяльності педагога загальноосвітньої та професійної школи / О. А. Дубасенюк. – С. 100-173. - Бібліогр.: с. 170-173.
3. Крижко В. В. Антологія аксіологічної парадигми управління освітою. – К.: Освіта України, 2005. – 440 с.
4. Пальшкова І.О. Практико-орієнтований підхід у формуванні професійно-педагогічної культури майбутніх вчителів початкових класів: теоретико-методологічний аспект: Монографія / І.О. Пальшкова – Одеса, 2008. – 339 с.
5. Сухомлинський В. О. Розмова з молодим директором / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори в п'яти томах. – Т.4. – К. : Рад. школа, 1976. – С. 439

References

1. Bondarevs'kaia E. V. Humanysticheskaia paradyhma lychnostno oryentyrovannoho obrazovanyia / E.V. Bondarevskaia // Pedahohyka. 1997. – № 4. – S. 11-17.
2. Dubaseniuk O. A. Faktorni modeli produktyvnoi profesijnoi vykhovnoi diial'nosti pedahoha zahal'noosvitni'oi ta profesijnoi shkoly / O. A. Dubaseniuk. – S. 100-173. - Bibliohr.: s. 170-173.
3. Kryzhko V. V. Antolohiia aksiolohichnoi paradyhmy upravlinnia osvitoiu. – K.: Osvita Ukrainy, 2005. – 440 s.
4. Pal'shkova I.O. Praktyko-orientovanyj pidkhid u formuvanni profesijno-pedahohichnoi kul'tury majbutnikh vchyteliv pochatkovykh klasiv: teoretyko-metodolohichnyj aspekt: Monohrafiia / I.O. Pal'shkova – Odesa, 2008. – 339 s.
5. Sukhomlyns'kyj V. O. Rozмова z molodym dyrektorom / V. O. Sukhomlyns'kyj // Vybrani tvory v p'iaty tomakh. – T.4. – K. : Rad. shkola, 1976. – S. 439

Анастасия Ольховая. ИЗМЕРЕНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ БУДУЩЕГО ПЕДАГОГА. В статье рассматриваются аспекты профессиональной культуры будущего педагога. Сделан акцент на многоаспектность указанного феномена. Детально рассмотрены суть нравственно-правовой культуры как неотъемлемой составляющей профессионализма учителя. В частности, выделены структурные компоненты, представленные их подробную характеристику. Автором подчеркивается, что процесс формирования нравственно-правовой культуры учителя является важным в целостной системе подготовки учителя, с конкретными этапами и спецификой. Сделано обобщение, что эффективность формирования исследуемого качества будущего педагога зависит от взаимодействия факторов и механизмов влияния на этот процесс.

Ключевые слова: профессионализм педагога, морально-правовая культура, профессиональная культура, профессиональная подготовка, моральные ценности.

Anastasia Olhova. DIMENSIONS OF PROFESSIONAL CULTURE FUTURE TEACHERS'. The article deals with aspects of professional culture of the future teacher. The accent was focused on variety of aspects defined phenomenon. The essence of the moral and legal culture as an integral part of teacher professionalism was considered in detail. In particular, structural components were identified and it was given their characteristics. The author emphasized that the formation of moral and legal culture of the teacher is important in an integrated system of teacher training with its particular stages and specific. It was summarized that effectiveness the formation studied quality of a future teacher depends on the interaction of factors and mechanisms which have influence on defined process.

Keywords: teacher professionalism, moral and legal culture, professional culture, professional training, moral values.

Стаття надійшла до редколегії 06.06. 2017 р.

УДК: 378.015.31

Тетяна Потапчук

Рівненський державний гуманітарний університет (Рівне)

АНАЛІЗ МОРАЛЬНОГО Й ЕСТЕТИЧНОГО ІДЕАЛІВ У НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

У статті наголошується, що проблеми виховання морально-естетичного ідеалу студентської молоді набувають сьогодні особливої актуальності саме тому, що в умовах панування політичних змін та ринкових